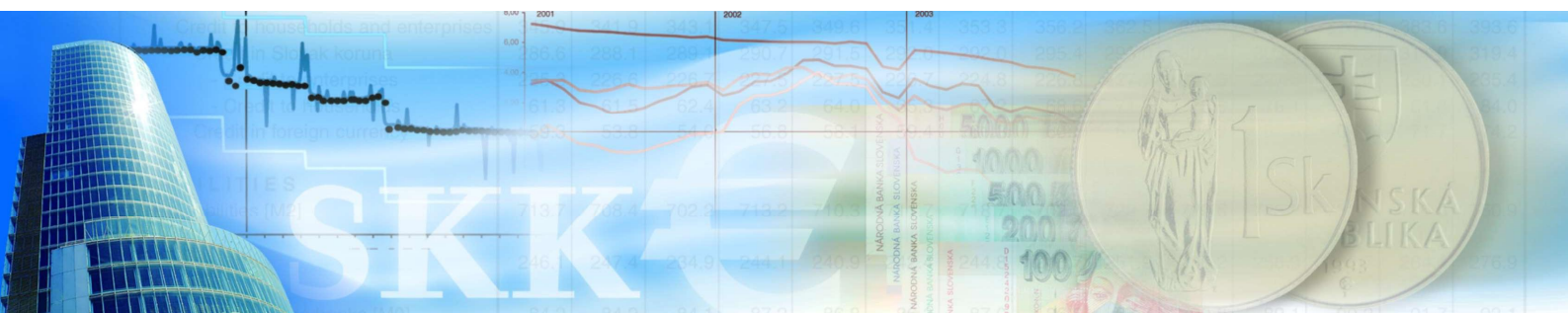

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

Judita Jurašeková Kucserová,
Ľudovít Ódor, Matúš Senaj, Juraj Zeman

STRUČNÝ PREHĽAD VYBRANÝCH INDIKÁTOROV KONKURENCIESCHOPNOSTI

Krátka analýza
1/2009

© Národná banka Slovenska
<http://www.nbs.sk/>
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

research@nbs.sk

marec 2009

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autorov a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTÉM

Krátka analýza 1/2009

Stručný prehľad vybraných indikátorov konkurencieschopnosti ¹

**Judita Jurašeková Kucserová, Ľudovít Ódor,
Matúš Senaj, Juraj Zeman**

Odbor výskumu NBS

Abstrakt

Konkurencieschopnosť je dôležitá pre udržanie rastu produktivity a zvyšovanie životnej úrovne hlavne v malých otvorených ekonomikách, ktoré sú založené na medzinárodnom obchode a sú vo veľkej miere závislé na priamych zahraničných investíciách. Jedna z definícií konkurencieschopnosti tvrdí, že je to schopnosť krajiny predávať vlastné tovary a služby na danom trhu. Pojem konkurencieschopnosť zahŕňa napríklad aj celkové podnikateľské prostredie krajiny, fyzickú a znalostnú infraštruktúru ako aj indikátory trhu práce či reguláciu na finančných trhoch a trhoch produktov a služieb. Otázkou konkurencieschopnosti preto nie je možné zúžiť len na sledovanie pohybov nominálnych výmenných kurzov. Cieľom tejto krátkej analýzy je zhodnotiť vývoj konkurencieschopnosti Slovenska, najmä v súvislosti s oslabením mien okolitých krajín.

Voľne prístupné na www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie .

¹ Za cenné rady a pripomienky ďakujeme Martinovi Šustrovi a Tiborovi Lalinskému.

ÚVOD

V posledných mesiacoch došlo k výraznému oslabeniu mien krajín v strednej Európe oproti slovenskej korune a neskôr euru. To vyvolalo obavy, že Slovensko stráca svoju konkurencieschopnosť oproti ďalším krajinám Vyšehradskej štvorky (V4).

Konkurencieschopnosť je miera schopnosti a výkonnosti krajiny predávať tovary a služby na danom trhu. Je dôležitá pre udržanie rastu produktivity a zvyšovanie životnej úrovne obzvlášť v malých otvorených ekonomikách, ktoré sú založené na medzinárodnom obchode a sú vo veľkej miere závislé na priamych zahraničných investíciách.

Otázku konkurencieschopnosti nie je možné zúžiť len na pohľad ohľadom pohybov nominálnych výmenných kurzov. Pojem konkurencieschopnosť zahŕňa napríklad aj celkové podnikateľské prostredie krajiny, fyzickú a znalostnú infraštruktúru, ako aj indikátory trhu práce či reguláciu na finančných trhoch a trhoch produktov a služieb. Konkurencieschopnosť samotná je ťažko merateľná. Preto medzinárodné inštitúcie uprednostňujú vyhodnotenie konkurencieschopnosti na základe kompozitných ukazovateľov a prieskumov medzi podnikateľmi.

Cieľom tejto krátkej analýzy je zhodnotiť vývoj konkurencieschopnosti Slovenska, najmä v súvislosti s oslabením mien okolitých krajín (ČR, PL, HU).

Prvá časť materiálu sa zaoberá absolútnymi indikátormi konkurencieschopnosti. Ide o komplexné zhodnotenie medzinárodných inštitúcií. Zároveň obsahuje aj pohľad na často diskutovanú dimenziu problému: náklady na pracovnú silu. Vzhľadom na to, že medzinárodné hodnotenia nie sú dostupné na štvrťročnej báze, druhá časť materiálu opisuje relatívnu zmenu konkurencieschopnosti cez optiku reálnych efektívnych výmenných kurzov. Tretia časť hľadá odpovede na otázku: aké vplyvy má výmenný kurz na konkurencieschopnosť Slovenska v súčasnej situácii?

1 Absolútne indikátory konkurencieschopnosti

V prvej časti sa zameriame na absolútne indikátory konkurencieschopnosti. Predstavíme výsledky medzinárodných rebríčkov, ktoré porovnávajú konkurencieschopnosť a podnikateľské prostredie v jednotlivých krajinách. Zameriame sa tiež na porovnanie nákladov na prácu a produktivity práce.

Pozícia Slovenska v medzinárodných rebríčkoch

Medzinárodné porovnanie konkurencieschopnosti každoročne sleduje napríklad Svetové ekonomické fórum (Správa o globálnej konkurencieschopnosti) a Svetová banka (Doing Business 2009). Tieto správy posudzujú celkové prostredie pre podnikanie.

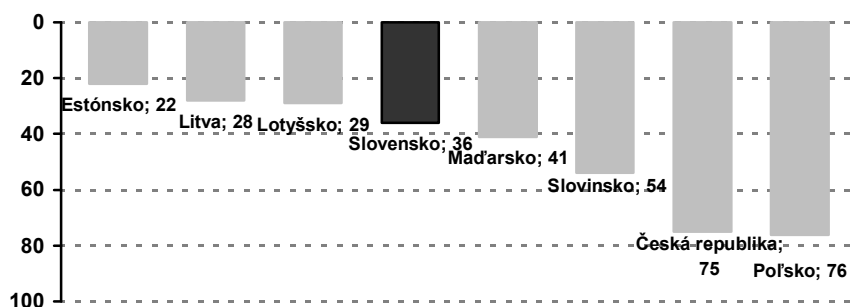
Najaktuálnejšie hodnotenie Svetového ekonomického fóra bolo vydané v roku 2008. Poradie krajín v rebríčku správy o globálnej konkurencieschopnosti (*The Global Competitiveness Report 2008-2009*) je určované na základe verejne dostupných údajov a tiež podľa výsledkov prieskumu názorov medzi manažérmi podnikov. Slovensko sa v najnovšom hodnotení umiestnilo na 46. mieste (v predchádzajúcej správe 41. priečka). Z okolitých krajín nás predbehlo iba Česko (33). Na druhej strane Poľsko (53) a Maďarsko (62) obsadili horšie priečky. Podľa tejto správy je najväčšia konkurenčná nevýhoda Slovenska vysoké daňovo-odvodové zaťaženie práce. Za horším postavením Slovenska je aj nízka flexibilita pracovnej

legislatívy, rozšírenosť klientelizmu a mimoriadne nízka dôvera verejnosti vo finančnú bezúhonnosť politikov.

Ročenka Svetovej banky „*Doing Business 2009*“ porovnáva úroveň podnikateľského prostredia v 181 krajinách v období jún 2007 až jún 2008. Hodnotenie je založené na viac ako 40 ukazovateľoch (sledujúcich „byrokratickú“, časovú a finančnú náročnosť), ktoré sú zatriedené do 10 oblastí. Slovensko je v súčasnosti na 36. mieste. Naši susedia obsadili horšie priečky: Maďarsko 41., Česká republika 75. a Poľsko 76. V roku 2008 sa celkové postavenie Slovenska zlepšilo o jednu priečku.

V posledných troch rokoch sa podnikateľské prostredie v SR výrazne nezlepšilo. Rezervy sú hlavne v týchto oblastiach: nízka flexibilita trhu práce, ochrana investorov, vysoké daňové a odvodové zaťaženie, znalostná ekonomika a byrokracia.

Slovensko - najlepšie miesto na podnikanie v Strednej Európe (poradie krajín podľa Svetovej banky)

Zdroj: Doing Business 2009, Svetová banka.

Flexibilita legislatívy trhu práce

Pre ucelenosť obrazu o konkurencieschopnosti krajín, predstavíme ešte indikátory flexibility legislatívneho prostredia trhu práce. Takzvaný EPL² indikátor zostavuje organizácia OECD. Nevýhodou tohto porovnania je, že najnovšie údaje zodpovedajú situácii z roku 2006. Treba však poznamenať, že na Slovensku nebola po roku 2006 významne zlepšená flexibilita zákonníka práce, teda pozícia Slovenska sa pravdepodobne veľmi nezmenila. Podľa týchto údajov³ bola flexibilita legislatívy vyššia ako u nás napríklad v Maďarsku alebo Poľsku. Česká republika sa umiestnila horšie ako Slovensko. Zo spomínaných krajín, iba Maďarsko malo flexibilitu vyššiu ako je priemer OECD. Aj toto porovnanie potvrdzuje závery vyššie spomenutých správ, že jedným z potrebných krokov na zlepšenie konkurencieschopnosti Slovenska je zvýšenie flexibility na pracovnom trhu.

Porovnanie nákladov a produktivity práce

Dôležitým faktorom konkurencieschopnosti sú celkové náklady na prácu. Čím sú tieto náklady vyššie, tým je pozícia krajiny z pohľadu konkurencieschopnosti horšia. Aby sme posúdili situáciu v krajinách V4, uvádzame hodinové pracovné náklady v priemysle vyjadrené v eurách (nasledujúca tabuľka). V období rokov 2000 až 2007 boli náklady na prácu najnižšie

² Employment Protection Legislation indexy sme čerpali zo správy „*Economic Policy Reforms: Going for Growth*“, 2008, OECD. Údaje za rok 2006 sú odhadmi OECD.

³ Restrictiveness of protection legislation on regular employment.

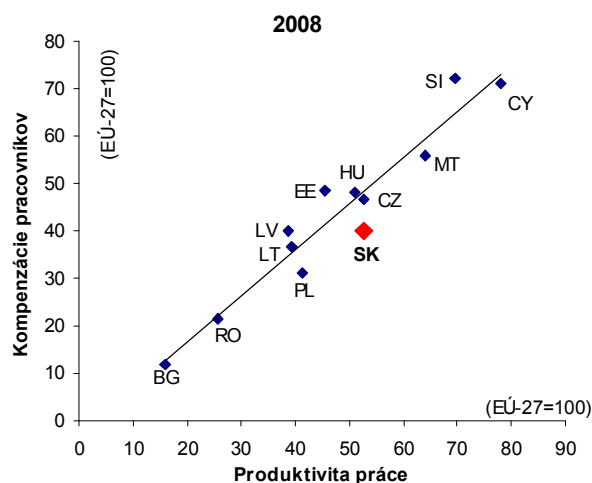
práve na Slovensku, čo tiež prispelo k prílivu priamych zahraničných investícií. V roku 2008 sa situácia začala meniť a najnižšie náklady boli v Maďarsku. Oslabovanie mien okolitých štátov a súčasné zafixovanie kurzu koruny vplýva na toto poradie tak, že v súčasnosti k najlacnejším krajinám z pohľadu nákladov na pracovnú silu patrí Maďarsko (6,2 eur/hod.) a Poľsko (6,5 eur/hod.). Slovensko je na treťom mieste s hodinovými nákladmi 7,1 eur. Najvyššie náklady na prácu sú dlhodobo v Českej republike 8 eur/hod.

Hodinové pracovné náklady v priemysle (v EUR)										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 ^e	Jan - Feb 2009 ^e
EU15	22.9	22.8	23.6	24.6	25.6	26.3	27.0	27.7	28.3	28.3
V4 priemer	3.7	4.2	4.6	4.7	5.0	5.5	6.0	6.8	7.5	6.9
Česká republika	3.7	4.4	5.2	5.3	5.6	6.2	6.8	7.5	8.7	8.0
Zmena oproti minulému obdobiu		19.8%	17.5%	1.5%	5.9%	11.0%	10.7%	9.6%	15.8%	-7.5%
% z priemeru EU15	16.0	19.3	21.9	21.4	21.7	23.5	25.4	27.1	30.7	28.4
% z priemeru V4	100.1	104.9	113.2	112.8	112.2	111.9	114.8	111.0	115.4	115.8
Maďarsko				4.9	5.3	5.9	5.9	6.6	6.8	6.2
Zmena oproti minulému obdobiu					9.0%	11.0%	-0.3%	11.2%	3.1%	-8.8%
% z priemeru EU15				19.9	20.8	22.6	21.9	23.7	23.9	21.8
% z priemeru V4				105.0	107.6	107.4	99.2	97.2	90.0	88.9
Poľsko	4.3	5.1	5.1	4.5	4.6	5.4	5.9	6.6	7.6	6.5
Zmena oproti minulému obdobiu		17.8%	-0.6%	-10.7%	1.3%	17.2%	9.5%	12.9%	15.2%	-14.9%
% z priemeru EU15	18.8	22.3	21.4	18.4	17.9	20.4	21.8	24.0	27.0	23.0
% z priemeru V4	117.5	121.1	110.6	96.9	92.2	97.2	98.7	98.3	101.6	93.7
Slovensko	3.0	3.1	3.5	4.0	4.4	4.6	5.2	6.3	7.0	7.1
Zmena oproti minulému obdobiu		2.6%	12.2%	14.0%	9.8%	5.5%	13.0%	21.3%	10.8%	0.7%
% z priemeru EU15	13.2	13.6	14.8	16.2	17.1	17.6	19.3	22.8	24.8	24.9
% z priemeru V4	82.4	74.0	76.3	85.3	88.0	83.5	87.4	93.5	93.0	101.6

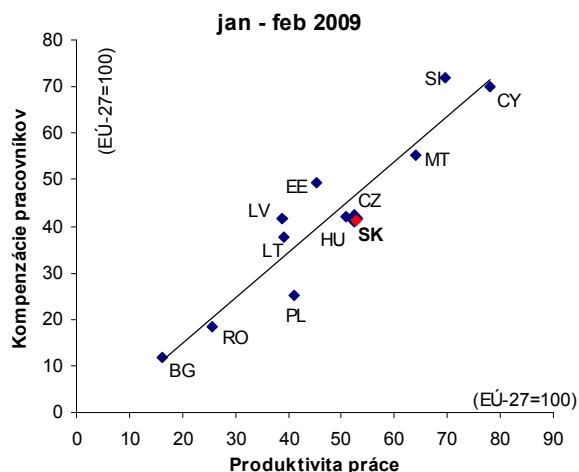
Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty.

Pozn: ^e označuje odhad.

Pohľad na absolútne náklady na prácu však neposkytuje ucelený obraz. Dôležitá je predovšetkým väzba medzi kompenzáciami a produktivitou práce. Z tohto pohľadu má Slovensko v porovnaní s priemerom členských krajín EU naďalej dobrú pozíciu, avšak v dôsledku oslabenia výmenných kurzov na začiatku 2009 sa výhoda Slovenska mierne zhoršila. Kým pomer miezd (v eurách) a produktivity práce sa vo všetkých susedných krajinách V4 znížil, na Slovensku sa skôr priblížil k priemeru nových členských krajín.

Porovnanie pomeru miezd a produktivity práce (2008)

Zdroj: Odhady Eurostatu.

Porovnanie pomeru miezd a produktivity práce (jan-feb 2009)

Zdroj: Odhady Eurostatu a vlastné prepočty (po premietnutí vývoja výmenných kurzov).

2 Reálny efektívny výmenný kurz

V tejto časti sa budeme venovať časovému vývoju cenovej a nákladovej konkurencieschopnosti Slovenska, aj v porovnaní s jej časovým vývojom v stredo európskom regióne. Najvhodnejším ukazovateľom cenovej konkurencieschopnosti je reálny efektívny výmenný kurz, ktorý porovnáva cenovú hladinu krajiny s váženým priemerom cenových hladín jej obchodných partnerov, berúc do úvahy aj výmenné kurzy jednotky domácej meny voči menám obchodných partnerov. Rast reálneho efektívneho výmenného kurzu potom znamená stratu konkurencieschopnosti a naopak, pokles ukazovateľa rast konkurencieschopnosti krajiny. Je však potrebné, aby sa reálny efektívny výmenný kurz vyvíjal blízko rovnovážnej úrovne, ktorá je definovaná ako reálny efektívny výmenný kurz v stave vnútornej a vonkajšej rovnováhy ekonomiky. Kým nadhodnotený kurz oproti rovnovážnemu podkopáva konkurencieschopnosť exportérov a oslabuje externú pozíciu krajiny, podhodnotený kurz vyvoláva inflačné tlaky v ekonomike.

Vývoj rovnovážneho kurzu do konca roku 2008

Podľa našich odhadov metódou BEER/PEER bol reálny kurz slovenskej koruny na báze PPI manufacturing (ceny výrobcov v priemyselnej výrobe) na konci 4Q 2008 nadhodnotený o 4% oproti rovnovážnemu (smerodajná odchýlka odhadu predstavuje 2%).⁴

Na vývoj rovnovážneho kurzu (v našom modeli) má vplyv rýchlejší rast produktivity u nás než v zahraničí a rýchlejšie znižovanie vládnych výdavkov na HDP u nás než v zahraničí.⁵ Elasticita diferenciálu produktivity je zhruba 0,7 a elasticita diferenciálu vládnych výdavkov na HDP je približne -0,8 t.j. 1%-ný kladný diferenciál produktivity má za následok 0,7%-né

⁴ Podrobnejšie informácie o odhade rovnovážneho výmenného kurzu je možné nájsť v článku Zeman (2004).

⁵ Depreciačný vplyv nárastu výdavkov vlády nie je v odbornej literatúre jednoznačný. V našom modeli sa prejavuje dlhodobější vplyv, zvýšenie vládnych výdavkov znižuje efektívnosť ekonomiky, čo skôr či neskôr vedie k zvýšeniu daňového zaťaženia, takže v dlhodobejšom horizonte klesne rast HDP. Toto finančné trhy započítajú hneď a teda kurz sa oslabí.

zhodnotenie rovnovážneho kurzu a 1%-ný záporný diferenciál vládnych výdavkov na HDP má za následok 0,8%-né zhodnotenie.

Vývoj rovnovážneho reálneho kurzu na báze PPI manufacturing do konca 4Q 2008

Zdroj: vlastné výpočty.

Vývoj v 1Q2009

Nakoľko v dnešnej turbulentnej situácii je takmer nemožné spoľahlivo predpovedať vývoj ekonomických fundamentov u nás a u našich obchodných partnerov (zahraničie je v modeli reprezentované Nemeckom a Českou republikou v pomere 3:2) budeme predpokladať, že rovnovážny kurz sa nezmení alebo posilní nanajvýš o 1% (v dôsledku vyššieho rastu v našej ekonomike oproti zahraničiu).

Česká koruna od začiatku roka oslabila o 10% oproti euru, čo spôsobilo 4%-né (váha českej koruny v modeli je 0,4) posilnenie reálneho kurzu našej meny. Ak by sme do úvahy zobrali aj ostatné meny našich obchodných partnerov (maďarský forint a poľský zlotý oslabili o 15%) tak posilnenie našej meny je vyššie ako spomínané 4%. Inflačný diferenciál je malý (do 1%). Nadhodnotenie reálneho kurzu našej meny je v prvom kvartáli 2009 okolo 9% (4% z konca roku 2008 + 4% nominálne oslabenie CZK + 1% inflačný diferenciál). Konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky sa z tohto pohľadu zhoršila.

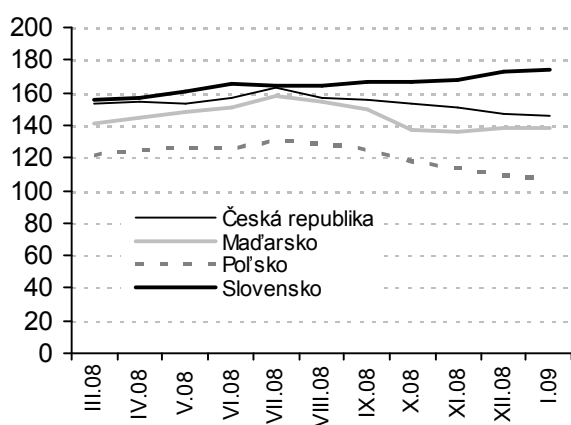
Vývoj do roku 2010

Ak predpokladáme, že v druhej polovici roku 2009 ekonomika eurozóny začne oživovať, zlepšia sa aj vyhladky krajín V4. Ich ekonomiky začnú rásť a nominálne hodnoty ich mien (okrem slovenskej) budú posilňovať. Podľa Eastern Europe Consensus Forecast rast slovenskej ekonomiky má byť z okolitých krajín najrýchlejší, diferenciál produktivity má byť v priemere 3% za rok, čo spôsobí 2%-ný rast reálneho rovnovážneho kurzu (0,7*3). Česká mena má do konca roku 2010 posilniť o 9% (HUF o 10%, PLN o 19%). Nárast rovnovážneho reálneho kurzu slovenskej meny spolu s nominálnym posilňovaním CZK a ostatných okolitých mien spôsobí zužovanie 9%-nej medzery medzi aktuálnym a rovnovážnym kurzom slovenskej meny.

Porovnanie vývoja reálneho efektívneho výmenného kurzu s vývojom v krajinách V4

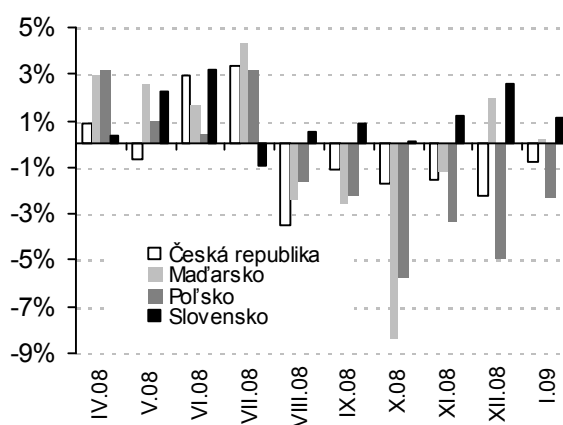
Nasledujúce grafy znázorňujú vývoj reálneho efektívneho výmenného kurzu krajín V4 vypočítaný pomocou spotrebiteľských cien. Je zrejmé, že Slovensko od augusta minulého roka postupne strácalo na cenovej konkurencieschopnosti (v priemere o 1,1% každý mesiac), kým okolité krajiny V4 hlavne v dôsledku oslabovania svojich mien získali na cenovej konkurencieschopnosti (v priemere o 2,4% mesačne). Oslabujúca mena síce za normálnych okolností prináša vyššiu konkurencieschopnosť exportérov, prináša však aj ekonomickú nestabilitu, zvyšuje inflačné riziká do budúcnosti a môže potenciálne znamenať, že domáce obyvateľstvo a podniky môžu mať problém splácať úvery v cudzej mene.

Vývoj relatívnych spotrebiteľských cien (rok 2000 = 100)

Zdroj: OECD.

Medzimesačná zmena relatívnych spotrebiteľských cien

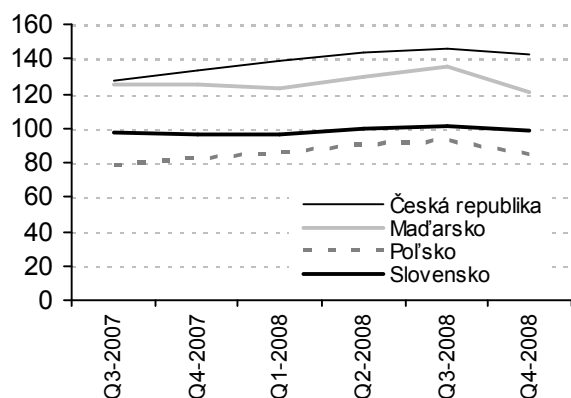

Zdroj: OECD.

Pozn.: Rast znamená zníženie konkurencieschopnosti a naopak.

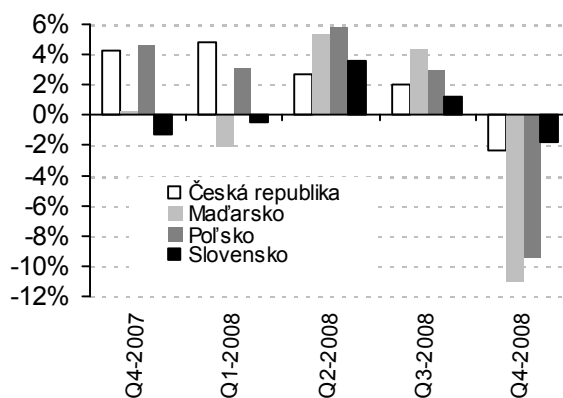
Relatívne jednotkové náklady práce ako ukazovateľ nákladovej konkurencieschopnosti majú výhodu v tom, že údaje sú medzinárodne porovnateľnejšie ako v prípade relatívnych spotrebiteľských cien.⁶

Vývoj relatívnych jednotkových nákladov práce (rok 2000 = 100)

Zdroj: OECD.

Medzikvartálna zmena relatívnych jednotkových nákladov práce

Zdroj: OECD.

Pozn.: Rast znamená zníženie konkurencieschopnosti a naopak.

⁶ Oproti cenám rozdielnych obchodných partnerov používa mzdy a produktivitu danej krajiny.

Grafy ukazujú, že v tomto ohľade sa konkurencieschopnosť Slovenska v priebehu roka 2008 vyvíjala neutrálnejšie ako v ostatných krajinách V4. Avšak, kým sa relatívne jednotkové náklady práce na Slovensku v prvých štvrtrokoch zvyšovali pomalšie ako v susedných krajinách, v poslednom kvartáli, keď sa začalo prejavovať oslabenie výmenných kurzov, sa tento trend otočil a v porovnaní s V4 sa pracovné náklady znížili na Slovensku najmenej.

3 Vplyvy depreciačie mien na konkurencieschopnosť

V tretej časti prezentujeme vplyvy depreciačie meny na konkurencieschopnosť krajiny. Ukážeme, že v súčasnej dobe klesá export z krajín strednej Európy aj napriek oslabovaniu ich mien. Zhodnotíme vplyv volatility výmenného kurzu a ďalších aspektov na konkurencieschopnosť krajiny.

Je pravdou, že oslabenie meny má pozitívny efekt na jeden aspekt (cenový) konkurencieschopnosti krajiny, avšak jeho význam nie je možné preceniť z nasledujúcich dôvodov.

Redistribučné efekty

Oslabenie výmenného kurzu vo všeobecnosti zlepšuje cenovú konkurencieschopnosť krajiny. To znamená, že podporuje exportérov, ktorí môžu svoje výrobky predávať v zahraničí lacnejšie. Na druhej strane, oslabenie meny je nevýhodné pre spotrebiteľov, pretože spôsobuje nárast cenovej hladiny, keďže dovážané tovary sa kvôli kurzu stávajú drahšími. Zvlášť negatívne dôsledky sú v krajinách, kde je vysoký podiel úverov v cudzích menách. Oslabovanie meny automaticky znamená predrazenie týchto úverov.⁷

Sektorová štruktúra

Vplyv oslabenia mien okolitých krajín bude na Slovensku citeľný hlavne v niektorých sektoroch hospodárstva, ako napríklad odvetvie maloobchodu, turistický ruch a hotely a reštaurácie. V súčasnosti sledujeme cestovanie za nákupmi hlavne v prihraničných regiónoch Slovenska a úbytok dovolenkárov z okolitých krajín. Veľké priemyselné podniky totiž nie sú výrazne citlivé na výšku výmenného kurzu. Len malá časť ich nákladov je denominovaná v domácej mene a na svetových trhoch konkurujú predovšetkým kvalitou a nie cenou.

Časové hľadisko

Pri hodnotení vplyvu oslabenia mien krajín V4 na konkurencieschopnosť Slovenska je potrebné vziať do úvahy aj časové hľadisko. Z tohto hľadiska môžeme považovať vplyv kurzových zmien za dočasný. Dá sa očakávať, že po skončení recesie budú opäť meny krajín V4 posilňovať a to bude znamenať zlepšenie cenovej konkurencieschopnosti slovenského exportu.

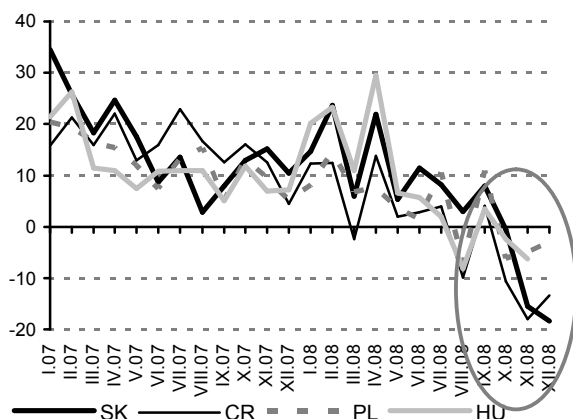
Typ šoku

V súčasnej situácii, kedy negatívny šok je predovšetkým v dôsledku prepadu zahraničného dopytu, otázky cenovej konkurencieschopnosti sú menej významné. Ilustruje to aj príklad prepadu medzinárodného obchodu v susedných krajinách aj napriek oslabovaniu ich mien. Nasledujúce grafy zobrazujú problémy v zahraničnom obchode. Najnovšie dostupné údaje

⁷ Tento problém sa zvlášť dotýka Maďarska, kde pôžičky v cudzej mene tvoria viac ako 50 % zo všetkých pôžičiek poskytnutých v posledných rokoch.

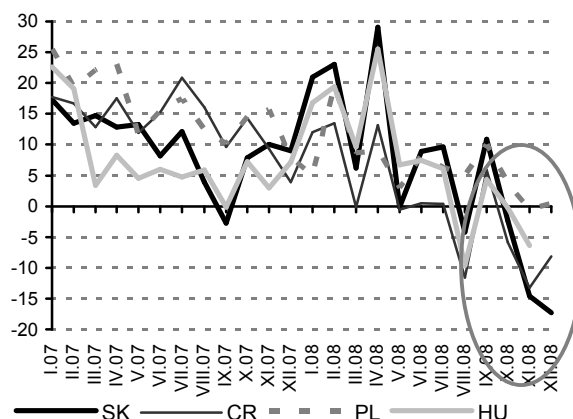
siahajú po december 2008. V posledných troch mesiacoch poklesol export najvýraznejšie v Čechách a na Slovensku. V Maďarsku a Poľsku bol pokles o niečo miernejší. Treba však zdôrazniť, že čísla sú v národných menách.

Medziročná zmena v exportoch (v %)

Zdroj: Štatistické úradu jednotlivých krajín.
Poznámka: V národných menách.

Medziročná zmena v importoch (v %)

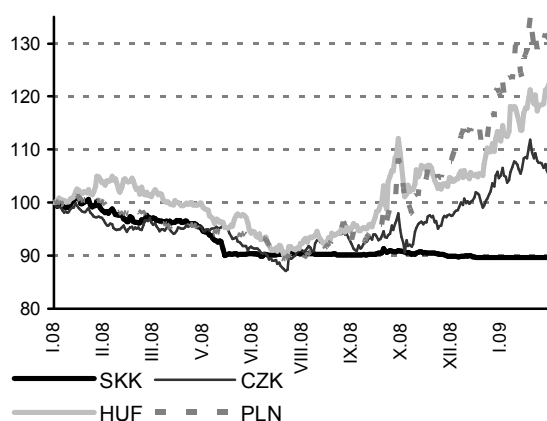

Zdroj: Štatistické úradu jednotlivých krajín.
Poznámka: V národných menách.

Negatívny signál pre investorov

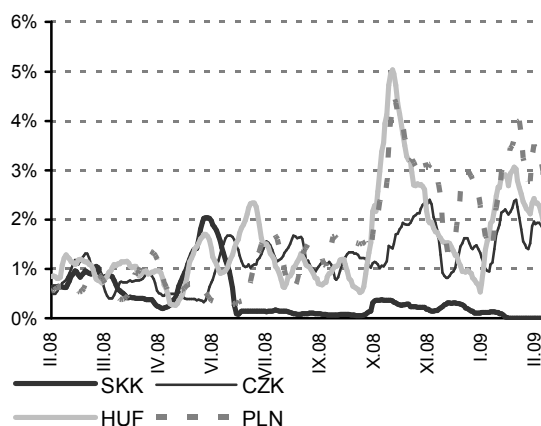
Atraktivita investičného prostredia závisí aj od makroekonomickej stability. Príliš volatilný kurz je negatívnym signálom pre potenciálnych, ale aj pre existujúcich investorov. Z tohto – dlhodobého – pohľadu je preto deprecia meny horšou alternatívou ako stabilita a predikovateľnosť prostredia. Všetky dlhodobé investičné zámery sa ľahšie realizujú v prostredí bez kurzového rizika.

Vývoj výmenných kurzov

Zdroj: Eurostat.
Poznámka: Pokles indexu predstavuje zhodnotenie meny voči euru a naopak.

Mesačná historická volatilita výmenných kurzov (v %)

Zdroj: vlastné výpočty.
Pozn.: Priemerná mesačná štandardná odchýlka je vyjadrená v percentách.

V prvej polovici roka 2008 bol vývoj volatility mien SKK, CZK, HUF, PLN porovnateľný. Zmena nastala v júni, keď sa kurz slovenskej koruny stabilizoval, vďaka zverejnenému konverznému kurzu. Volatilita mien našich susedov voči euru začala výrazne stúpať v októbri 2008. Najvolatilnejšou menou v tomto roku bol poľský zloty, za ním nasleduje maďarský

forint a česká koruna. Predchádzajúce grafy zobrazujú vývoj výmenných kurzov a ich volatility v krajinách Vyšehradskej štvorky.

Politická ekonómia a očakávania

Konkurencieschopnosť krajiny nie je možné založiť na politike slabého kurzu v malej a otvorenej ekonomike. Depreciácia (a možnosť používať ju ako nástroj) dokonca môže motivovať k menej efektívnej štrukturálnej politike.

Dlhšia trvajúca depreciácia má aj tú nevýhodu, že sa môže zabudovať do očakávaní subjektov a tým značne zníži efektívnosť ekonomických rozhodnutí.

4 Záver

Zo stručnej analýzy indikátorov konkurencieschopnosti v regióne V4 vyplývajú nasledujúce závery:

1. Konkurencieschopnosť sa netýka len nominálneho výmenného kurzu

Výmenný kurz je iba jedným z ukazovateľov konkurencieschopnosti ekonomiky. Mnohé štúdie ukazujú, že dôležitejšia než cenová konkurencia je napríklad stabilita podnikateľského prostredia alebo flexibilita trhu práce.

2. V absolútnych indikátoroch konkurencieschopnosti má SR ešte stále relatívne dobrú pozíciu v porovnaní s krajinami V4.

Z hodnotení medzinárodných inštitúcií vyplýva, že podmienky podnikania na Slovensku sú ešte stále o niečo lepšie ako v okolitých krajinách. V rebríčku Svetovej banky je SR významne pred Poľskom a Českou republikou a náskok má aj pred Maďarskom a Slovinskom.

3. Relatívna pozícia SR sa však za posledné obdobie zhoršila, resp. nezlepšila.

Po rokoch, kedy SR bola medzi top reformátormi v oblasti podnikateľského prostredia a konkurencieschopnosti, prišlo obdobie stagnácie. Podnikateľmi a medzinárodnými inštitúciami je negatívne vnímaný stav predovšetkým v oblasti vymáhateľnosti práva, byrokracie, flexibility trhu práce a znalostnej ekonomie.

4. Oslabenie okolitých mien znižuje konkurencieschopnosť SR predovšetkým vo vybraných sektoroch.

Jednotkové náklady práce klesli v tomto období vo všetkých krajinách V4 ale na Slovensku najmenej, čím sa naša konkurencieschopnosť v nákladoch na prácu zhoršila. Reálny výmenný kurz aprecioval a tým zvýšil cenu slovenských exportov. Tento efekt sa prejaví hlavne v sektore cestovného ruchu, predaja potravinárskych a iných maloobchodných výrobkov, menej v automobilovom a elektrotechnickom sektore. Navyše, pri globálnom poklese dopytu je význam cenovej konkurencieschopnosti v úzadí.

5. Depreciácia mien však nemôže byť substitútom za dobré štrukturálne politiky.

Depreciácia má v malej otvorenej ekonomike výrazný redistribučný efekt. Exportéri môžu získať, avšak spotrebiteľia stratia v dôsledku vyššej inflácie. Okrem toho je zníženie konkurencieschopnosti z titulu výmenného kurzu obmedzené. Je predpoklad, že po skončení recesie v regióne začnú meny okolitých krajín voči euru posilňovať a tým sa bude opäť zlepšovať konkurencieschopnosť slovenského exportu.

6. Je potrebné vidieť aj dlhodobé prínosy eura v oblasti podnikania.

Členstvo v eurozóne plne garantuje stabilitu kurzu a z tohto hľadiska predstavuje veľkú konkurenčnú výhodu oproti ekonomikám, ktorých meny sú v tomto období veľmi volatilné. Ďalšou komparatívnou výhodou pre našu konkurencieschopnosť, vyplývajúcou z členstva v eurozóne je, že v procese prijímania eura muselo Slovensko uskutočniť dôležité štrukturálne reformy, ktoré zlepšujú kvalitu podnikateľského ako aj celkového makroekonomického prostredia.

7. Hospodárska politika by sa mala sústrediť na zlepšenie konkurencieschopnosti v oblastiach, kde najviac zaostávame. V časoch poklesu cenovej konkurencieschopnosti máme o jeden dôvod navyše.

Z hľadiska politickej ekonómie môžu byť snahy o zlepšenie konkurencieschopnosti SR v horších časoch ľahšie priechodné. Fakt, že susedné krajiny nás v oblasti konkurencieschopnosti dobiehajú, môže byť dodatočným dôvodom na presadenie štrukturálnych zmien.

Literatúra

Lalinský, T. (2008). *Faktory konkurencieschopnosti slovenských podnikov*. Výskumná štúdia NBS 3/2008. Národná banka Slovenska.

OECD (2009). *Economic Policy Reforms 2009: Going for Growth*. Economic Policy Reforms, vol. 2009, no. 1, s. 1 – 211. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Schwab, C. a Porter, M. E. (2008). *The Global Competitiveness Report 2008-2009*. World Economic Forum.

World Bank (2009). *Doing Business 2009. Comparing Regulation in 181 Economies*.

Zeman, J. (2004). *Rovnovážny reálny výmenný kurz slovenskej koruny*. Ekonomický časopis, č. 9, s. 1035-1050.